

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมโรงเรียนบ้านตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของโรงเรียนบ้านเข็กน้อยในเขตพื้นที่รับผิดชอบองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย และเพื่อศึกษาสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะโรงเรียนบ้านเข็กน้อยในเขตพื้นที่รับผิดชอบองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย ผู้วิจัยสรุปข้อมูลออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาบริบทพื้นที่ของโรงเรียนบ้านเข็กน้อย

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์การรับฟังปัญหาด้านการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ตอนที่ 3 รูปแบบการจัดการขยะโรงเรียนบ้านเข็กน้อย

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาบริบทพื้นที่ของโรงเรียนบ้านเข็กน้อย

นักวิจัยได้ดำเนินการศึกษาและรวบรวมข้อมูลบริบทของโรงเรียนบ้านเข็กน้อยพื้นที่ในเขตความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ศึกษาข้อมูลโรงเรียน ข้อมูลโครงสร้างโรงเรียน กฎ กติกาของโรงเรียนซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลพื้นฐาน

1.1 ประวัติโรงเรียนบ้านเข็กน้อย

โรงเรียนบ้านเข็กน้อย เป็นสถานศึกษาที่ให้บริการทางการศึกษาแก่ชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง เริ่มก่อสร้างครั้งแรกเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ.2506 โดยสร้างเป็นอาคารชั่วคราวมุงด้วยใบคือไม้ไผ่ มีนักเรียน 8 คน ตั้งอยู่ หมู่ที่ 12 ตำบลน้ำซุน อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พ.ศ.2508 งบประมาณก่อสร้างอาคารถาวรเป็นไม้ มีนักเรียน 32 คน

ในช่วงเวลาของวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ.2510 เกิดความขัดแย้งในลัทธิการปกครอง โดยผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ได้เผาอาคารเรียนและเอกสารต่างๆ

ขณะวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ.2514 ได้จัดตั้งโรงเรียนขึ้นมาใหม่ โดยเจ้าหน้าที่ศูนย์อพยพชาวเขาบ้านเข็กน้อย อำเภอหล่มสัก มีนายพิมล แสงสว่าง และนายฤกษ์ ฤทธิรอด เป็นผู้ดำเนินการสอนเปิดสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีนักเรียน 70 คน เป็นชาวเขาเผ่าม้งทั้งหมด ตั้งอยู่ หมู่ที่ 12 ตำบลน้ำซุน อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

วันที่ 20 มีนาคม พ.ศ.2515 นายสมคิด เสมาทอง มาดำรงตำแหน่งครูใหญ่ นับว่าเป็นครูคนแรกของโรงเรียนที่ดำรงตำแหน่งอย่างเป็นทางการ เปิดสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยอาศัยอาคารของศูนย์อพยพชาวเขาเป็นอาคารเรียน

วันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2519 ได้รับอนุมัติเปิดทำการสอนถึงระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายตั้งแต่ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงประถมศึกษาปีที่ 7

วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2523 ได้โอนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด มาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ

ช่วงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2527 คณะกรรมการหมู่บ้าน ได้ทำต่อไฟฟ้าเข้าโรงเรียนและบ้านพักครู

ช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2527 ได้โอนจากสำนักงานประถมศึกษาอำเภอหล่มสัก มาสังกัดสำนักงานการศึกษากิ่งอำเภอเขาค้อ สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ

วันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2547 ได้โอนจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติมาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้บริหารโรงเรียนตั้งแต่เริ่มจัดตั้งโรงเรียนจนถึงปัจจุบันจำนวน 15 คน สำหรับผู้บริหารปัจจุบัน คือ นายวีรพล ธิกะ ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลเขาค้อ (เจริญทองนิ่มวิทยา)ปฏิบัติหน้าที่ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเข็กน้อยมีพื้นที่ทั้งสิ้น 33 ไร่ 2 งาน มีอาคารเรียน 10 หลัง 54 ห้องเรียน อาคารเอนกประสงค์ 2 ส้วม 4 หลัง เรือนเพาะชำ 1 หลัง จำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 1,200 คน จำนวนห้องเรียน 51 ห้องเรียน จำนวนครู 67 คน ผู้บริหารจำนวน 1 คน รองผู้บริหาร จำนวน 4 คน พนักงานราชการจำนวน 4 คน อัตราจ้าง จำนวน 1 คน นักการภารโรง 2 คน ปัจจุบันการเรียนการสอน เปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

1.2 ข้อมูลทั่วไป

1) ที่ตั้งของหน่วยงาน

ตั้งอยู่หมู่ที่ 8 ต. เข็กน้อย อ. เขาค้อ จ. เพชรบูรณ์ ห่างจากที่ว่าการอำเภอเขาค้อ ระยะทาง 29 กิโลเมตร

สภาพพื้นที่ เป็นพื้นที่ภูเขาสลับกับที่ราบสูง

1.3 เนื้อที่

ขนาดของพื้นที่ พื้นที่ 33 ไร่ 1 งาน เป็นลักษณะเนินเขาสูง การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ต้องปรับสภาพผิวดินในพื้นที่ในการทำประโยชน์ทางด้านการก่อสร้างอาคารและสิ่งก่อสร้าง และการเกษตรของโรงเรียน

1.4 ปริมาณขยะของโรงเรียนบ้านเข็กน้อย ดังนี้

1) ขยะมูลฝอยย่อยสลาย หรือขยะเปียก ถังสีเขียว เป็นขยะรองรับขยะที่เน่าเสียและย่อยสลายได้เร็ว สามารถนำมาหมักทำปุ๋ยได้ เช่น ผัก ผลไม้ เศษอาหาร ใบไม้ เป็นต้น ซึ่งมีจำนวนปริมาณขยะเฉลี่ย 51 กิโลกรัม/วัน

2) ขยะมูลฝอยที่ยังใช้ได้ (รีไซเคิล) ถังสีเหลือง เพื่อรองรับขยะที่สามารถนำมารีไซเคิลหรือขายได้ เช่น แก้ว กระดาษ พลาสติก และโลหะ เป็นต้น ซึ่งมีจำนวนปริมาณขยะเฉลี่ย 30 กิโลกรัม/วัน

3) ขยะทั่วไป ถังสีน้ำเงิน เป็นการรองรับขยะย่อยสลายไม่ได้ ไม่เป็นพิษและไม่คุ้มค่าการรีไซเคิล เช่น พลาสติกห่อลูกอม ซองบะหมี่สำเร็จรูป ถุงพลาสติก โฟม และพอลิเอทิลีนที่เปื้อนอาหาร เป็นต้น ซึ่งมีจำนวนปริมาณขยะ 14 กิโลกรัม/วัน

4) ขยะอันตราย ถังแดง ปันการรองรับขยะที่มีอันตรายต่อสิ่งมีชีวิต และสิ่งแวดล้อม เช่น หลอดฟลูออเรสเซนต์ ขวดยา ถ่านไฟฉาย ระเบิด และกระป๋องยาฆ่าแมลง ซึ่งมีจำนวนปริมาณขยะ 5 กิโลกรัม/วัน

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์การรับฟังปัญหาด้านการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

นักวิจัยวางแผนการดำเนินงานร่วมกับผู้ให้ข้อมูล จัดประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์และแผนการดำเนินงาน ผลที่คาดว่าจะได้รับแก่โรงเรียน สํารวจข้อมูลเพิ่มเติมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านข้อมูลมิติโครงสร้าง จำนวนนักเรียน มิติการจัดการขยะในโรงเรียน มิติการรับรู้การคัดแยกขยะอย่างถูกต้อง มิติการปลูกฝังนิสัยรักสะอาดของนักเรียน มิติพฤติกรรมการบริโภคอาหารของนักเรียนในพื้นที่ มิตร้านค้าในโรงเรียน มิติจำนวนถังขยะในแต่ละอาคาร ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการตามแผนการวิจัย โดยการจัดประชุมกลุ่มย่อย เพื่อดำเนินการรวบรวมข้อมูลโดยนักวิจัยใช้กระบวนการกลุ่มและคำถามแบบมีโครงสร้างวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนของพื้นที่ (Swot Analysis) เพื่อค้นหาผลลัพธ์ของการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของโรงเรียนในมิติด้านต่างๆ รวมไปถึงการปลูกฝังพฤติกรรมโดยการสร้างจิตสำนึกในการจัดการขยะของโรงเรียนที่จะสามารถพัฒนาเป็นแหล่งการเรียนรู้การจัดการขยะอย่างยั่งยืน ได้โดยอาศัยการบริหารจัดการได้ด้วยตนเอง อีกทั้งสำรวจข้อมูลต่างๆ ร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำการส่งเสริมมีส่วนร่วมการจัดการขยะในโรงเรียน จากการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลพบว่า ผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนของพื้นที่ (Swot Analysis) โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อค้นหาเพื่อค้นหาผลลัพธ์ของการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของโรงเรียนในมิติด้านต่างๆ รวมไปถึงการปลูกฝังพฤติกรรมโดยการสร้างจิตสำนึกในการจัดการขยะของโรงเรียนที่จะสามารถพัฒนาเป็นแหล่งการเรียนรู้การจัดการขยะอย่างยั่งยืน อีกทั้งให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจัดลำดับความสำคัญของปัญหา (Priority Setting) สามารถสรุปผลได้ ดังนี้

ตาราง 4.1 แสดงผลการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนของพื้นที่ (Swot Analysis) ที่ได้จัดลำดับความสำคัญของปัญหา (Priority Setting) แล้ว

SWOT Analysis	ผลการวิเคราะห์
1. จุดแข็ง	<ul style="list-style-type: none"> - มีจุดถังขยะมีจำนวนเพียงพอ มีกระจายหลายแห่งทั่วทั้งโรงเรียน - ความร่วมมือของนักเรียนในการช่วยกันคัดแยกขยะ - มีงบประมาณส่งเสริมในการติดตั้งจุดทิ้งขยะไม่อย่างทั่วถึงและเข้าใจง่าย - หน่วยงานที่รับผิดชอบ นั่นคือ องค์กรบริหารส่วนตำบลเข็กน้อยมีหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะในการจัดเก็บขยะ มีการบริหารจัดการที่ดีในการดูแลรักษาความสะอาดในโรงเรียน - การบังคับใช้กฎระเบียบ/ข้อบังคับต่าง ๆ ของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการคัดแยกขยะการทิ้งขยะลงถัง - มีบุคลากรเพียงพอที่สามารถขับเคลื่อนการบริหารจัดการขยะในโรงเรียนได้ - นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ - หน่วยงานรัฐให้การสนับสนุนในการทำงานร่วมกันกับ

SWOT Analysis	ผลการวิเคราะห์
<p>2. โอกาส</p> <p>3. จุดอ่อน</p>	<p>โรงเรียน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ความใส่ใจในการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพของผู้อำนวยความสะดวกและอาจารย์ประจำชั้น - ถังขยะมีการแยกประเภท โดยแบ่งเป็นประเภทจำแนกตามสีต่างๆ อย่างชัดเจน - โรงเรียนอยู่ใกล้หน่วยงานรัฐ ทำให้สะดวกในการประสานงานทำกิจกรรมเป็นประโยชน์ให้กับโรงเรียน - โรงเรียนมีนักเรียนที่พร้อมจะเรียนรู้การบริหารจัดการขยะหากได้รับวิธีปฏิบัติที่ถูกต้องและมีความต่อเนื่อง - หากครูมีความรู้ความเข้าใจการจัดการขยะอย่างถ่องแท้ จะสามารถนำไปประยุกต์สอนในรายวิชานั้นๆ ได้ และเป็นช่องทางเปิดโอกาสให้นักเรียนมีจิตสำนึกที่ดีต่อการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วม <ul style="list-style-type: none"> - นักเรียนมีพฤติกรรมไม่ทิ้งขยะที่ใช้แล้วลงถังขยะ - นักเรียนบางคนละเลยในการคัดแยกขยะ เพราะเกิดจากความไม่ใส่ใจ และไม่รู้ว่าทำไปแล้วได้อะไร - ไม่มีการกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกในการจัดการขยะร่วมกันในโรงเรียน เพราะไม่คิดว่าเป็นเรื่องสำคัญที่ทุกคนต้องตระหนักในหน้าที่ของตนเองในการช่วยกันรักษาความสะอาดอย่างต่อเนื่อง - ไม่มีโครงการรณรงค์การจัดการขยะอย่างเป็นรูปธรรม - ขาดการประชาสัมพันธ์การให้ความรู้การคัดแยกขยะ - การขาดรณรงค์ปลูกจิตสำนึกอย่างต่อเนื่อง - คณาจารย์มีองค์ความรู้ไม่ครอบคลุมในเรื่องของการจัดการขยะอย่างถูกวิธี - ยังไม่มีธนาคารขยะ - ไม่มีคณะกรรมการนักเรียนในการรับผิดชอบการบริหารจัดการขยะในโรงเรียน - ยังไม่มีการจัดการขยะฐานศูนย์ - ไม่มีการคัดแยกรวมทั้งไม่มีการแบ่งแยกประเภทถังขยะที่ถูกต้อง <p>ระบบการจัดการขยะยังไม่มีประสิทธิภาพ</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีการใช้ถุงพลาสติก แก้วพลาสติกและขวดพลาสติกจำนวนมาก
<p>4. อุปสรรค</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ขาดรูปแบบการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง - ขาดความร่วมมือจากนักเรียนภายในโรงเรียน

SWOT Analysis	ผลการวิเคราะห์
	<ul style="list-style-type: none"> - การสนับสนุนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องไม่เพียงพอ - ขาดอุปกรณ์ในการจัดการขยะ เช่น ถังขยะสีต่าง ๆ - ขาดความรู้/ความเข้าใจในการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ - สถาบันครอบครัว ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการปลูกจิตสำนึกบุตรหลานในการทิ้งขยะลงถังให้ถูกต้อง - ไม่มีหลักการบริหารจัดการที่ดีในการจัดการขยะภายในโรงเรียน

นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยยังได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยคำถามแบบไม่มีโครงสร้าง จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความตระหนักในการเป็นสร้างจิตสำนึกที่ตรงกัน จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พบว่าการมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาในหลากหลายมิติ แต่หากได้รับการพัฒนาในมิติด้านต่างๆ อย่างถูกต้องแล้วซึ่งสามารถรองรับการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมได้อย่างยั่งยืน เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีโอกาสในการบริหารจัดการขยะ ข้อมูลดังกล่าวมาจากการสัมภาษณ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อาทิ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากนักเรียนโรงเรียนบ้านเข็กน้อยระดับชั้นต่างๆ ดังนี้

“...ปกติถ้าซื้อขนมมากินช่วงพักกินข้าวเที่ยง มีบางครั้งที่ผมไม่ค่อยทิ้งขยะในถัง แต่จะทิ้งตามอาคาร เพราะคิดว่าเตี้ยลงภาวโรงต้องมาทำความสะอาดอยู่ดี เพราะเป็นหน้าที่ของลุงครับ ผมกับเพื่อนแม้ว่าจะรับรู้การคัดแยกขยะบ้าง แต่จะทำบ้างเป็นบางครั้ง และไม่คิดว่าเป็นปัญหาอะไร เพราะโรงเรียนมีนักเรียนที่ทิ้งขยะตามทางเดิน หรือตามสนามหญ้าอยู่แล้วครับ”

(นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนบ้านเข็กน้อย, สัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2560)

“...หนูคิดว่ากาทิ้งขยะลงถังขยะถือว่าเป็นสิ่งที่ดีมากเลยคะ เพราะพี่สาวสอนให้ทิ้งขยะให้เป็นที่ โรงเรียนของเราจะได้สะอาด แต่บางจุดก็ยังมีคนทิ้งขยะอยู่คะ เลยทำให้ดูสกปรกไปบ้างคะ”

(นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ในโรงเรียนบ้านเข็กน้อย, สัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2560)

“...หนูมองว่าเป็นเรื่องยากที่จะให้ทุกคนสามารถทิ้งขยะลงถังถูกต้องและถูกสีด้วย เพราะบางคนไม่เห็นคุณค่าของการทิ้งขยะลงถัง ง่ายๆ บางคนอาจจะมั่งง่าย โดยไม่คิดทำให้โรงเรียนของเราไม่น่าอยู่คะ แต่ถ้าหากทุกคนช่วยกันคนละไม้คนละมือ มีจิตอาสาเก็บขยะให้เรียบร้อยตามจุดต่างๆ รับรองว่าโรงเรียนจะสะอาดตามากกว่านี้คะ”

(นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนบ้านเข็กน้อย, สัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2560)

นอกจากนี้คณาจารย์โรงเรียนบ้านเข็ญน้อย ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างการมีส่วนร่วมภายในโรงเรียน จากการสัมภาษณ์ในมุมมองที่แตกต่างกันไป ดังนี้

“...การทำให้สามารถสรุปภาพรวมถึง “การมีส่วนร่วม” ของนักเรียนเป็นหลัก โดยการมีส่วนร่วมในที่นี้ หมายถึง การร่วมคิด ร่วมวางแผน และร่วมปฏิบัติ โดยมีโครงการต่างๆ ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดพื้นที่รับผิดชอบของนักเรียนแต่ละระดับชั้นเรียนในการดูแลรักษาความสะอาดภายในโรงเรียนและ “การมอบหมายหน้าที่เพื่อให้นักเรียนได้มีความรับผิดชอบในกิจกรรมที่โรงเรียนได้กำหนดพื้นที่ให้ นั้น เป็นประโยชน์ต่อทั้งตัวของนักเรียนเอง และเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนที่เปรียบเสมือนกับการให้นักเรียนมีความรู้สึกรักหวงแหน และเป็นสิ่งที่เขาควรช่วยกันดูแล โดยเฉพาะความสะอาดภายในโรงเรียน” โดยการประเมินผลการดำเนินงานของแต่ละชั้นเรียนนั้นได้คัดเลือกห้องเรียนที่มีพื้นที่รับผิดชอบที่สะอาดไม่มีเศษขยะ ห้องเรียนที่ได้รับรางวัลก็จะได้ใบประกาศเกียรติบัตร ในแต่ละรอบปีต่างๆ ประกอบกับนักรกการโรงที่ปฏิบัติหน้าที่ช่วยกันดูแลรักษาความสะอาด ทำให้นักเรียนและนักรกการโรงได้มีส่วนช่วยกันเก็บกวาด ในบริเวณที่ตนเองรับผิดชอบ โดยขยะที่ได้ในแต่ละอาคารเรียนจะนำมากองไว้ในถังขยะที่จัดเตรียมไว้ในบริเวณทางเดินบริเวณพื้นที่ว่างถึงขยะ”

(อาจารย์ท่านที่ 1 ในโรงเรียนบ้านเข็ญน้อย, สัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2560)

“...ในการดำเนินการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของโรงเรียนบ้านเข็ญน้อย เนื่องจากการส่งต่อขยะจากโรงเรียน ยังประสบปัญหาในด้านเวลา โดยขาดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลเข็ญน้อยที่มีหน้าที่โดยตรงในการมารับขยะจากโรงเรียน เนื่องจากการเก็บขนขยะนั้น มีระบบการมารับขยะไม่เป็นเวลา โดยส่วนใหญ่ก็นำมาขยะในช่วงสาย ในช่วงเวลา 08.00 น. ขึ้นไป จึงทำให้ปริมาณขยะที่ถูกกองไว้ในถังขยะที่รองรับบริเวณทางเดินมีโอกาสล้นออกนอกถังรองรับขยะได้ จึงทำให้ไม่เป็นระเบียบ และซึ่งเป็นเวลาที่นักเรียนจะต้องมารวมตัวกันในบริเวณหน้าเสาธงเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมเคารพธงชาติในตอนเช้า”

(อาจารย์ท่านที่ 2 และ 3 ในโรงเรียนบ้านเข็ญน้อย, สัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2560)

นอกจากนี้ปริมาณขยะมูลฝอยที่เพิ่มมากขึ้นเนื่องจากจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้น ต้นไม้โตขึ้นทำให้มีปริมาณใบไม้เพิ่มมากขึ้น จำนวนร้านอาหาร กิจกรรมต่างๆ ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ปริมาณขยะเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับระบบธรรมชาติที่ไม่สามารถควบคุมได้ เช่น ใบไม้ร่วง เป็นต้น

ขณะที่ปัญหาพื้นฐานที่สำคัญของตัวบุคคล ได้แก่ พฤติกรรมของนักเรียนในการทิ้งขยะที่ปฏิบัติตนในฐานะนักเรียน และปฏิบัติตนในฐานะลูกของคุณพ่อ คุณแม่ ที่บ้าน อาจมีลักษณะที่ต่างกัน ดังนั้น จึงเห็นว่าการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนจึงเป็นสิ่งที่เป็นอุปสรรคในการจัดการขยะให้มีประสิทธิภาพ ประกอบกับการขาดการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน และ/หรือความใส่ใจในการลงมือปฏิบัติของตัวนักเรียนเอง และยังขาดความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะความมีวินัยในการทิ้งขยะลงถัง แต่อย่างไรก็ตามปัญหาที่ได้กล่าวข้างต้นเป็นปัญหาที่คนส่วนน้อยประพฤติปฏิบัติที่แตกต่างจากคนส่วนใหญ่ จึงเป็นปัญหาระดับบุคคลที่จะต้องได้รับการแก้ไขต่อไป

ขณะที่ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเข็ญน้อยได้ให้สัมภาษณ์ พบว่า

“...สิ่งที่สำคัญมากที่สุด คือ “การมีส่วนร่วม” ในการพัฒนาระบบการจัดการขยะของโรงเรียนนั้นจะต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงการส่งผู้เชี่ยวชาญมาอบรมให้ความรู้แก่คณาจารย์ และนักเรียน เพื่อเป็นการต่อยอดองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการร่วมกันพัฒนาทั้งระบบการเรียนการสอน และการทำกิจกรรมร่วมกัน และในส่วนข้อเสนอแนะอื่น ๆ ผู้อำนวยการ เน้นการทำงานแบบองค์รวม (Holistic) เนื่องจากเป็นส่วนที่ทำให้ระบบการทำงานที่อาศัยการประสานเชื่อมโยงกันโดยเฉพาะระบบราชการ ที่มีหน่วยงานต่าง ๆ ที่จะต้องทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น”

(ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเข็กน้อย, สัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2560)

ขณะที่หน่วยงานภาครัฐได้ให้สัมภาษณ์การสร้างการมีส่วนร่วมของการบริหารจัดการขยะภายในโรงเรียนบ้านเข็กน้อยความว่า

“...ผมเชื่อว่าในอดีตที่ผ่านมา เราไม่ค่อยให้ความสนใจกับการจัดการขยะในชุมชนเท่าที่ควร และปัจจุบันก็ยังคงเป็นอยู่ ในอดีตบางบ้านใช้วิธีการเผาซึ่งเป็นวิธีการที่สะดวกและง่ายต่อการทำลายกำจัดทิ้งในแต่ละครัวเรือน แต่ปัจจุบันเมื่อมีจำนวนประชากรในชุมชนเพิ่มมากขึ้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเก็บขยะทุกบ้าน ทำให้การจัดการขยะดีขึ้นบ้าง แต่ถ้าพวกเราเริ่มให้การสนับสนุนปลูกจิตสำนึกเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่จะขับเคลื่อนชุมชนต่อไปในอนาคต คิดว่าบ้าน วัด และโรงเรียนเป็นบทบาทหลักในการปลูกจิตสำนึกให้คนรู้วิธีการที่ถูกต้องในการบริหารจัดการขยะ เพราะหากชุมชนใดก็ตามทำได้ ชุมชนนั้นจะสร้างรายได้การจัดการขยะในครัวเรือน และปัญหานี้ถ้าทุกฝ่ายช่วยกัน ก็จะหมดไป”

(ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8, สัมภาษณ์, 3 กรกฎาคม 2560)

“...ที่คิดว่า เราต้องตระหนักในบทบาทใหม่ๆ ที่เราไม่เพียงแต่ทำตามหน้าที่ของตนเอง แต่ต้องเห็นความสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดี มองอย่างครบวงจรในการคิดแก้ไขปัญหา ไม่ได้มองแต่เพียงส่วนเดียว แต่ต้องมองไปทุกๆ ส่วนให้เกิดความเชื่อมโยงกัน ดูน้มน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ แล้วหารือร่วมกันในการแก้ไขปัญหาระยะยาว ถือเป็นสิ่งที่ดีที่ควรทำในชุมชนของเรา”

(เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย, สัมภาษณ์, 3 กรกฎาคม 2560)

จากการสรุปภาพรวมปัญหาและอุปสรรคในการจัดการขยะผลการสัมภาษณ์นักเรียน อาจารย์ ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการขยะ เห็นว่าการขาดความรู้ในการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพมีความสำคัญมากที่สุด รองลงมาเห็นว่าการขาดความร่วมมือจากนักเรียนภายในโรงเรียน การขาดบุคลากรในการจัดการขยะฐานศูนย์ ขาดเงินทุน/งบประมาณในการจัดการขยะฐานศูนย์ ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องซึ่งไม่เพียงพอ ขาดอุปกรณ์ในการจัดการขยะฐานศูนย์เช่น ถังขยะสีต่าง ๆ ไว้ในการคัดแยก ขาดการสนับสนุนจากผู้บริหารโรงเรียน และอาจารย์บางท่านเห็นว่า นิสัยความมั่งง่ายของนักเรียน เป็นปัญหา และอุปสรรค ตามลำดับ

นอกจากนี้ยังมีการค้นหาแนวทางในการพัฒนา/ปรับปรุงการจัดการขยะในโรงเรียนบ้านเข็กน้อย ดังนี้

1) ควรมีการฝึกวินัย และสร้างความตระหนัก/จิตสำนึกในการทิ้งขยะให้นักเรียนรวมทั้งคณาจารย์ทุกระดับประกอบด้วยโครงการของภาครัฐเข้ามาสนับสนุนโดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการเป็นสำคัญ ตลอดจนสนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้ออุปกรณ์ในการคัดแยกขยะแต่ละประเภท

2) ควรรณรงค์ให้ความรู้แก่นักเรียนเพื่อทำความเข้าใจถึงสาเหตุ และผลกระทบจากการทิ้งขยะไม่เป็นที่ และชี้ให้เห็นทั้งประโยชน์ และโทษ

3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทุกระดับชั้นตลอดจนคณาจารย์ที่ต้องอาศัยความร่วมมืออย่างเคร่งครัดในการจัดการกระบวนการตั้งแต่ต้นทาง คือ ลดปริมาณขยะลง ซึ่งนอกจากจะลดจำนวนขยะที่เกิดขึ้นในโรงเรียนแล้วยังเป็นส่วนที่ทำให้สามารถลดจำนวนถึงขยะลงได้

4) ควรแต่งตั้งคณะกรรมการนักเรียนเป็นผู้ดูแลและมีอาจารย์ที่ปรึกษาคอยให้คำแนะนำและควรมีรางวัลให้กับห้องเรียนที่ดูแลบริเวณพื้นที่รับผิดชอบ สะอาด ไม่มีขยะ

ตอนที่ 3 รูปแบบการจัดการขยะโรงเรียนบ้านเข็กน้อย

การวิจัย เรื่องการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมในองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของโรงเรียนบ้านเข็กน้อยในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย และเพื่อศึกษาสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะโรงเรียนบ้านเข็กน้อยในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย เป็นที่แน่นอนว่ากระบวนการในการทำวิจัยต้องคำนึงถึงความต้องการของพื้นที่เป็นหลัก

ศักยภาพของโรงเรียนบ้านเข็กน้อยในการมีส่วนร่วมในการจัดการด้านบุคลากรให้ความรู้ในการคัดแยกขยะอย่างถูกวิธี จากการทำการศึกษาพบว่าบุคลากรมีความรู้ความเข้าใจการจัดการขยะในระดับปานกลาง

ศักยภาพของโรงเรียนบ้านเข็กน้อยในการมีส่วนร่วมด้านการบริหารจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วม ถือว่าอยู่ในระดับที่สามารถพัฒนาได้ หลังจากการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์แล้ว พบว่าจากสภาพปัญหาในการดำเนินงานที่ได้กล่าวไว้ในรายละเอียดข้างต้น จะสะท้อนให้เห็นได้ว่า หากนักเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความตระหนัก เห็นความสำคัญและมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะจากต้นทาง อย่างจริงจังและต่อเนื่อง ปริมาณขยะที่คงเหลือที่จะนำไปกำจัดจะมีปริมาณลดลงและสามารถกำจัดได้หมดในแต่ละวัน นอกจากนี้การลด คัดแยกขยะจากต้นทาง จะต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการกำจัดขยะอย่างครบวงจรในบริเวณศูนย์กำจัดขยะขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืนและเป็นการเปลี่ยนขยะที่ไม่สามารถขายได้ ได้แก่ เศษผัก เศษอาหาร เป็นต้น ให้มีมูลค่าจากการทำปุ๋ยอินทรีย์ น้ำหมักชีวภาพ ปุ๋ยหมักอินทรีย์ ดังนั้น การตระหนักถึงความสำคัญและเห็นประโยชน์จากการจัดทำกิจกรรมต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นขึ้น เพื่อให้เกิดรูปแบบการจัดการด้านขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ ยั่งยืน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม จึงได้จัดทำโครงการเพิ่มประสิทธิภาพระบบการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่ายแบบบูรณาการ

นอกจากนี้หลังจากศึกษาสภาพบริบทพื้นที่ในการศึกษาแล้ว ผู้วิจัยจึงได้ร่วมกับโรงเรียนบ้านเข็กน้อยในการหาแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมในการแสวงหาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการขยะในโรงเรียนบ้านเข็กน้อยเป็นการดำเนินงานโดยผ่านทางกระบวนการศึกษาและการมีส่วนร่วมของนักเรียน และอาจารย์ โดยสามารถเสนอแนะแนวทางการจัดการขยะที่เหมาะสมตามสภาพแวดล้อมของโรงเรียนบ้านเข็กน้อยอย่างถูกวิธีได้ ดังนี้

1. สิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดการขยะ พบว่าการสำรวจบริบทโรงเรียน โดยการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเข็กน้อย พบว่า ในพื้นที่บริเวณโรงเรียนประสบปัญหาการจัดการขยะที่ไม่มีประสิทธิภาพ ขาดความต่อเนื่อง ประกอบกับจำนวนถังขยะมีไม่เพียงพอ ในขณะที่การแยกประเภทถังขยะยังไม่เป็นระบบและ/หรือยังไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการและยังมีข้อจำกัดในด้านงบประมาณ จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกตและสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับอาจารย์และนักเรียน เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ครอบคลุมในทุกๆ มิติ พร้อมทั้งคำนึงถึงปริมาณถังรองรับขยะที่ไม่มีการแบ่งประเภทถังขยะไว้สำหรับคัดแยกขยะภายในโรงเรียน ไว้สำหรับคัดแยกขยะภายในโรงเรียนเนื่องจากจำนวนขยะที่พบนั้นส่วนใหญ่จะเป็นขยะประเภทพลาสติกและขวดน้ำดื่ม ขยะในโรงเรียนส่วนใหญ่จะเป็นประเภทพลาสติกจึงไม่มีเหตุจำเป็นที่จะต้องมีการรองรับที่แบ่งประเภทขยะแต่ละชนิดซึ่งในส่วนนี้ ผู้วิจัยเห็นว่ายังเป็นช่องโหว่ในการรักษาความสะอาดภายในโรงเรียน เนื่องจากยังมีโรงอาหารที่ผู้ประกอบการร้านอาหารจำนวนมากที่ไม่มีถังรองรับขยะแต่ละประเภทโดยไม่มีการคัดแยกขยะก่อนทิ้งและในด้านนโยบายของผู้บริหารที่ดำรงตำแหน่งอยู่นั้นต่างก็เห็นในแง่ของการจัดการขยะที่หลากหลายจึงขาดการสานต่อนโยบายรวมทั้งนักเรียนขาดแรงจูงใจและ/หรือเห็นคุณค่าในการคัดแยกขยะ โดยในอดีตนั้นขยะส่วนใหญ่ของโรงเรียนจะใช้วิธีการเผาแต่ในปัจจุบันได้มีเจ้าหน้าที่ของเทศบาลมารับขยะจากโรงเรียนไปกำจัดต่อไป

2. ด้านการมีส่วนร่วมรับรู้สถานการณ์และสภาพปัญหา พบว่านักเรียนมีส่วนร่วมรับรู้สถานการณ์และสภาพปัญหา เมื่อพิจารณาแล้ว พบว่านักเรียนมีความต้องการให้มีการประชาสัมพันธ์การบริหารจัดการขยะในโรงเรียนให้มากขึ้นและต้องการให้ตัวแทนนักเรียนเข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมรับรู้สถานการณ์และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะนี้ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สรัญญา ตันศิริ (2554) กล่าวว่า ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองแพร่ส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วมในระบบการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองแพร่ในขั้นตอนที่หนึ่งคือการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาสาเหตุของปัญหาขยะและการมีส่วนร่วม ร่วมในการวางแผนดำเนินงานกิจกรรมร่วมกับเทศบาลเมืองแพร่และในขั้นตอนที่สามคือการมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผลงานการแก้ไขปัญหาขยะของเทศบาลขั้นตอนที่ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองแพร่เข้าไปมีส่วนร่วม มากที่สุดคือขั้นตอนที่สองคือการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยตามแนวคิดการจัดการ ขยะแบบ 3Rs

3. ด้านบุคลากร พบว่าแม้ว่ามีจำนวนบุคลากรพร้อมในการจัดการเรียนการสอน แต่ยังขาดความเข้าใจอย่างแท้จริงในการจัดการขยะที่ถูกต้อง ข้อจำกัดทางด้านบุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจถึงแนวความคิดและวิธีการในการลดปริมาณขยะในการดำเนินงานที่ผ่านมาส่วนใหญ่มีลักษณะต่างคนต่างทำ ทำให้มีสถานที่กำจัดมูลฝอยที่ไม่ถูกสุขลักษณะขนาดต่างๆ กันกระจายทั่วไป และไม่ต่อเนื่องซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการจัดการขยะมูลฝอย นอกจากนี้บุคลากรต้องสามารถจัดการขยะมูลฝอยที่จะแก้ไขสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น โดยให้คณาจารย์ได้ทราบถึงประเภท แหล่งที่มา และผลกระทบของขยะ ตลอดจนวิธีการคัดแยกขยะที่ถูกต้อง และมุ่งเน้นให้โรงเรียนและชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงกันนำขยะมูลฝอยมากำจัดร่วมกัน ซึ่งแนวทางนี้จะช่วยแก้ไขปัญหได้ในระยะยาว

4. ด้านการ การสร้างเสริมการมีส่วนร่วมและกระบวนการเรียนรู้ โรงเรียนยังขาดระบบการบริหารจัดการบริหารจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องให้ความสำคัญการสร้างเสริมการมีส่วนร่วมและกระบวนการเรียนรู้ตามแนวความคิด 3 ขั้นตอนสู่การจัดการขยะฐานศูนย์ในโรงเรียน ซึ่งในแต่ละขั้นตอนมีการกำหนดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน ดังนี้

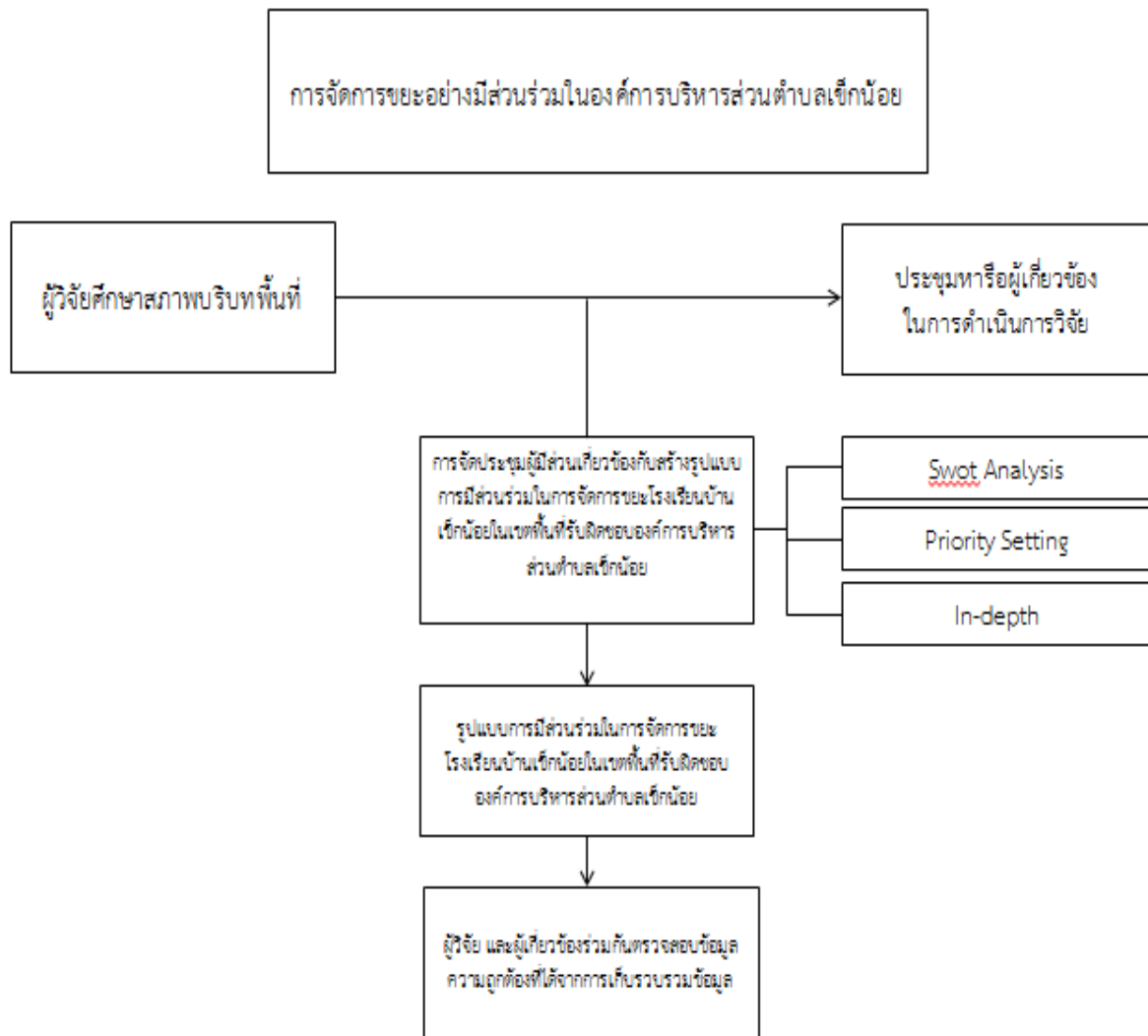
1) การจัดการต้นทาง มีการดำเนินกิจกรรมการสร้างความรู้ ความเข้าใจ เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยการจัดกิจกรรมให้การฝึกอบรมแก่นักเรียนโดยใช้สื่อแผ่น

ภาพประกอบเพื่อให้เกิดการคัดแยกขยะที่ถูกต้อง ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการในช่วงเวลาหลังกิจกรรมเคารพธงชาติโดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินกิจกรรม

2) การจัดการกลางทาง เป็นการดำเนินกิจกรรมที่สำคัญ อาทิ ธนาคารขยะโดยคัดเลือกให้ตั้งคณะกรรมการนักเรียนทุกห้อง เป็นทีมขับเคลื่อนธนาคารขยะ ซึ่งกิจกรรมหลักของธนาคารขยะ คือ การรับซื้อขยะจากนักเรียนและอาจารย์ในโรงเรียน โดยรับซื้อขยะทุกชนิด ซึ่งในขั้นตอนดังกล่าวเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีของนักเรียนแต่ละห้อง เนื่องจากขยะที่นำมารวมกันของแต่ละห้องจะมีปริมาณมากน้อยแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความกระตือรือร้นและมีจิตสาธารณะ โดยธนาคารขยะเปิดทำการทุกวันในเวลา 07.00 – 16.00 น. ยกเว้นวันหยุดราชการ หลังจากนั้นคณะกรรมการธนาคารขยะจะติดต่อให้ผู้รับซื้อของเก่าเป็นผู้มารับขยะไปจำหน่ายต่อไป และอาจารย์เห็นคุณค่าของขยะที่สามารถสร้างรายได้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าในขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยได้ขอคำแนะนำ จากผู้อำนวยการโรงเรียนที่ผู้วิจัยได้สอบถามและร่วมกันหาแนวทางที่เหมาะสมกับสภาพบริบทของโรงเรียนที่เห็นว่าควรสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อให้นักเรียนทุกระดับชั้นได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง

3) การจัดการปลายทาง สำหรับกิจกรรมของการจัดการปลายทาง เป็นการนำขยะอินทรีย์ที่เกิดขึ้นในบริเวณโรงอาหารไปทำปุ๋ยหมักสามารถนำไปโรยต้นไม้ให้เจริญเติบโตได้

จากการดำเนินการศึกษา คณะผู้วิจัย จึงได้ออกแบบรูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการแสวงหาแนวทางสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะโรงเรียนบ้านเข็กน้อยในเขตพื้นที่รับผิดชอบองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย ดังนี้

ภาพ 4.1 แสดงรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมใน
องค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย

จากภาพ 4.1 คณะผู้วิจัยได้ออกแบบรูปแบบการมีส่วนร่วมในการวางแผนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของตำบลนาขุม อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรธานี ดังนี้

ขั้นที่ 1 คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาระบบพื้นที่โรงเรียนบ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เริ่มจากการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมในองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย ได้แก่ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย ผู้ใหญ่บ้าน ครูอาจารย์ และนักเรียน ร่วมกันวางแผน (Planning) เพื่อดำเนินการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม

ขั้นที่ 2 ดำเนินการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม โดยใช้กระบวนการหาวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียนเพื่อแสวงหาการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของโรงเรียนอย่างมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ วิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนของพื้นที่ (Swot Analysis) โดยสำรวจบริบทของพื้นที่การจัดการขยะในโรงเรียนบ้านเข็กน้อยในเขต

ความรับผิดชอบการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย ผนวกกับการศึกษาข้อมูลในด้านมิติต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วม จากนั้นใช้เทคนิค SWOT ANALYSIS เพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในของโรงเรียนบ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ วิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ จากนั้นใช้เทคนิค Priority Setting จัดลำดับประเด็นความต้องการในการวางแผนการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วม เพื่อกำหนดเป้าหมาย วางแผน ดำเนินงานร่วมกัน กำหนดแนวทางการจัดตั้งคณะกรรมการสถานักเรียน แผนการจัดโครงการขยะ ปฏิทินขยะ นอกจากนี้คณะผู้วิจัยยังได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อหาข้อมูลส่งเสริมทัศนคติและการสร้างพฤติกรรมใหม่ในการสร้างจิตสำนึกคัดแยกขยะ เพื่อกำหนดแผนการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของโรงเรียนบ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยคำนึงบริบทของพื้นที่และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนบ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ขั้นที่ 3 นำข้อมูลที่ได้จากการดำเนินงานขั้นที่ 2 ไปสู่การปฏิบัติการประชุมกลุ่มย่อยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการวางแผนการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของโรงเรียนบ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อกำหนดเป้าหมาย วางแผน ดำเนินงานร่วมกัน แผนการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วม เพื่อกำหนดเป้าหมาย วางแผน ดำเนินงานร่วมกัน และจัดทำการประชุมสัมพันธ์แผนการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของโรงเรียนบ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จากนั้นร่วมกันสังเกตผล ติดตามและประเมินผลการวางแผนจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของโรงเรียนบ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ขั้นที่ 4 คณะผู้วิจัย โรงเรียนและองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย ร่วมกันสะท้อนผลตามกระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของโรงเรียนบ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ การจัดประชุมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานตามวางแผนเพื่อกำหนดดำเนินงาน สอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียนและองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อยท้องถิ่นและตรงตามความต้องการที่เกิดของโรงเรียนและชุมชน

